

STADSHOLMEN

VÄSTERGÖTLAND 11

Sankt Paulsgatan 5

SÖDERMALM

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturreserveratet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsammans med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

HUSET I HÖRNET AV S:T PAULSGATAN OCH REPSLAGARGATAN UPPFÖRDES 1875. FOTO: J. MALMBERG

Fastigheten Västergötland 11 uppfördes 1875 av snickarmästaren Johan Andersson och är ett tidstypiskt hyreshus som sannolikt byggdes som ett spekulationsbygge. Byggnaden ersatte äldre sten- och trähus på tomten och representerar områdets sena 1800-tals kompletteringar.

Ursprungligen uppfördes huset med tidstypiska nyrenässansfasader men delar av dess dekor har skalats ned. Under 1870-talet blev hörnhus föremål för särskild omsorg och utformningen med avskuret hörn lagfästes vilket avspeglas i den aktuella fastigheten. Byggnaden bevarar många tidstypiska byggnadsdelar som vittnar om de rådande idealen, framförallt invändigt. Lägenheternas inredningar och planlösningar är goda exempel på tidens bostadsskick för en hantverkar- och tjänstemannaklass med anspråk på ett representativt och borgerligt boende. Här finns bevarade brädgolv, fot- och fönsterpaneler, halvfranska fyllningsdörrar och kakelugnar med spegelplymåer.

Fastigheten Västergötland 11 är grönvärderad enligt Stadmuseets kulturhistoriska klassificering. Det innebär att den har ett särskilt kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Dagens gatunät och kvartersindelning skapades då området reglerades på 1640-talet. Söder om Högbergsgatan låg fram till omkring 1860 sjön Fatburen, vilken fylldes igen i samband med att Södra bangården anlades. Under 1600-talet fanns flera kålgårdar och verkstäder i området omkring sjön. Bebyggelsen var huvudsakligen av trä. Den stora branden i Katarina 1723 sträckte sig till och med kvarteret Västergötland i väster. Efter branden ökade stenhusbyggandet sakta. I dag består bebyggelsen i området av stenhus från 1700- 1800- och 1900-talen. Byggnaderna varierar i våningshöjd och arkitektoniskt uttryck. I kvarteret Västergötland ligger sedan 1833 Almgrens sidenväveri. Väveriet hade en period upp till 200 anställda, huvudsakligen kvinnor. På 1930-talet drogs

TILL FASTIGHETEN HÖR EN LITEN OCH ASFALTSBELAGD GÅRD. FOTO: J. MALMBERG

en stor genomfartsled, Södergatan, fram väster om Repslagargatan vilket innebar att kvarteret intill Västergötland revs. På 1980-talet däckades leden över och bebyggdes med bostadshus. Under samma årtionde ersattes Södra bangården och spårområdet av bostäder. Idag präglas gatumiljön vid Repslagargatan till stor del av slutna bottenvåningar och bostäder medan Götgatan är ett affärsstråk med inslag av caféer och restauranger. Götgatans karaktär har förstärks av att gatan i detta parti har blivit gågata.

HISTORIK

Snickarmästaren Johan Andersson nyuppförda hus

År 1875 köpte snickarmästaren Johan Andersson tomten vid hörnet av Repslagargatan och Sankt Paulsgatan för fjortontusen kronor. Tomten var bebyggd redan under 1700-talet och ägdes av en snickare. Därefter hade den flera ägare med titlar såsom målarmästare, skeppare och före detta förrådsdräng. På tomten stod ett stenhus och trähus. Snickarmästare J. Andersson lät uppföra ett stenhus med fyra våningar och källare. Ritningarna skapades av arkitekt Axel Axelsson och byggmästare var F. O.

Törnquist. Fasaderna utformades i tidstypisk nyrenässans med rusticerad sockelvåning. Övriga våningar utformades med slätputs och kraftiga profilerade fönsteromfattningar. I hörnet mellan de två gatorna avfasades fasaden och här placerades en butiksentré. Enligt ursprungsritningarna hade fönstren mittpost och två spröjsade bågar. Trapphuset kunde nås från Sankt Paulsgatan via en pardörr med fyllningar och trapploppet placerades mitt i husets vinkel. I bottenvåningen inreddes en butik, i övrigt bostäder. Våningsplan 1, 2 och 3 innehöll två stora lägenheter. Mot gatan låg de representativa rummen och mot gården de enklare. På ursprungsritningarna innebar detta att sal, förmak, herrum, barnrum och sovrum var i fil mot gatan. Mot gården låg tambur, kök och pigrum. På gården byggdes klosetter. År 1876 stod huset färdigt.

Inredning

År 1876 tecknade J. Andersson en brandförsäkring. Den tillhörande beskrivningen ger en god bild av huset och dess inredning. Trapphuset beskrivs med kalkstengolv, stentrappa och två väggfasta skåp.

ENTRÉHALLEN MED URSPRUNGLIGT KALKSTENSGOLV, SOCKLAR, FODER OCH ENTRÉPORT. HÄR FINNS ÄVEN PARDÖRRAR MED OVANFÖNSTER SOM AVDELAR ENTRÉ- OCH TRAPPHALLEN. FOTO: J. MALMBERG

Lägenheterna hade kakelugnar med mässingsluckor, släta bröstpaneler, tapeter, pardörrar och fönsterpaneler samt kök med spis och järnspis. I köken fanns även väggfasta skåp samt skafferier. Till alla bostäder hade fönstren innanfönster. I huset fanns gasledning och vattenledning med avloppsrör.

Hyresgäster och ägare

Enligt adresskalendrar lät J. Andersson sälja fastigheten redan efter något år till enkefru Millrath och därefter ägdes den av notarie A. Holmberg. År 1885 ägdes fastigheten av G. A. Sandberg. Bostäderna uthyrdes till bland annat en hofkamer, kamererare, jekramhandlare, kommissionshandlare, hofrättsnotarie och bokhållare. År 1906 övertogs fastigheten av handlare J. E. Björklöf och under 1930-talet såldes

den till grosshandlare Yngve Elmgren som ägde den fram till 1961 då den förvärvades av staden. Numer ägs den av Stadsholmen.

Senare förändringar

Någon gång under 1900-talets första halva skalades sockelvåningens dekor ned. Detta var en relativt vanlig företeelse och ett resultat av kostsamma reparationer eller smakförändring. Under 1920-talet inreddes wc i lägenheternas hall. Enligt en brandförsäkring från 1943 var hela bottenvåningen inredd till butiker med fönsterpaneler och kakelugnar bevarade.

Upprustning och renovering

År 1987 renoverades husets sex lägenheter samt butikslokalerna på bottenvåningen. Köken moder-

PÅ TRAPPHUSETS VILPLAN FINNS URSPRUNGLIG VEDLÅR BEVARAD.
FOTO: J. MALMBERG

I TRAPPHUSET FINNS URSPRUNGLIGA LÄGENHETSDÖRRAR MED TRE HALVFRANSKA FYLLNINGAR. FOTO: J. MALMBERG

niserades och wc inreddes i rum mot gården samt i en del av rum mot intilliggande fastighet. Ingreppen medförde förändringar såsom igensättning av dörrar samt ny mellanvägg inom befintligt rum. Gården lades med asfalt.

BYGGNADSBESKRIVNING

På fastigheten finns ett litet gårdsutrymme som avgränsas av gulputsade murar. Vid renoveringen 1987 lades det med asfalt och idag står planteringslådor och en sittgrupp på platsen.

Exteriör

Huset är ett putsat och ockrafärgat stenhus uppfört i fyra våningar vid hörnet av Sankt Paulsgatan och Repslagargatan. Sockeln är putsad och svartmålad och har järnluckor till källarvåningen. Våning 1 och 2 avdelas av kraftiga profilerade friser och fönstren har dekorativa omfattningar. Den första våningens fönster har rik omfattning medan den övre våningens omfattningar är sparsamma. Under plåttaket finns

en dekorativ och putsad takfot. Fönstren är avdelade med en mitt- och tvärpost till fyra inåtgående bågar. Bottenvåningen har stora skyltfönster. Entréportens pardörr är placerad i en djup nisch med stentrappa och markeras av en diskret putsad omfattning. Dörren är ursprunglig och grönmålad. Dörrbladen har tre helfranska fyllningar och en glasad fyllning. I husets avfasade hörn finns en sekundär dörr till butikslokalen på bottenvåningen. Dörren är rödmålad och utgörs av en enkeldörr med fönster och ovanfönster.

Interiör

I huset finns sex stycken välbevarade lägenheter och i bottenvåningen butikslokaler.

Trapphuset bevarar sin ursprungliga karaktär med kalkstensgolv socklar, trappa och rund handledare. Entréhallen och trapphallen avdelas av ursprungliga dörrar med ovanfönster och lägenhetsdörrarna utgörs av pardörrar med tre fyllningar och samtida foder. På varje vilplan finns en ursprunglig vedlår

I LÄGENHETERNA FINNS BEVARADE FÖNSTERPANELER.
FOTO: J. MALMBERG

URSPRUNGLIG KAKELUGN MED SPEGELPLYMÅ, BRÄDGOLV OCH TAKLIST.
FOTO: J. MALMBERG

bevarad och vinden och källaren avdelas av en plåtdörr. Till gården är en sekundär enkeldörr med fyllning och glas.

Lägenheternas ursprungliga karaktär är mycket välbevarad. Här finns bevarade golv av furuplank, profilerade sockelpaneler samt halvfranska fönsterpaneler och profilerade takfriser. Dörrarna består

av enkeldörrar med fyra halvfranska fyllningar samt pardörrar med tre halvfranska fyllningar och samtida profilerade foder. Kakelugnarerna är av varierande karaktär, alla ursprungliga. Dels finns vita, flata och rikt dekorerade med spegelplymåer och dels enklare vita med mässingsluckor. Kök och badrum inreddes under 1980-talet.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktbehandlingsmaterial som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.